

ЈЕДАН ПРАВНИ ОБИЧАЈ У МАШЋЕЈАЦА

Словенска насеља на пољу југоисточно од Битоља, на десној страни Црне, носе опште име *Машћејци*. Само становништво на том простору не зове себе тим именом. Њега тако називају његови северо-источни суседи Мариовци. По објашњењу самих Машћејаца њих зову *Машћејцима* по томе, што њихово женскиње носи бојено — *мастено* — руко; што је девојачка спрема у њих, по везовима и терзијском послу, обојена. По тој спољашњој одлици, у односу на Мариовце, у Машћејце се рачунају и становници села Брода, које је на левој страни Црне.

Испитујући ове крајеве у више прилика, запазио сам у Машћејаца један стари правни обичај, који се у разним варијантама, држао и у другим крајевима наших земаља¹. То је економски однос између сеоскога ковача и земљорадника у његову селу, или у неколико околних села, по традицијама од старине.

У Машћејачком крају ковачи су хришћани, староседеоци или досељеници махом из околних места. — Међу њима од старине постоји обичај, да ковач за цело село израђује све гвоздене делове на *палошнику* — *ралу*². Он све те делове на ралу израђује и оправља преко целе године, а награду (*ковачко*) за свој труд прима у натури и то када се *летина* врше, на самом „врау“, како се тамо каже. — Сваки земљоделац у селу сврши сам све дрвене радове на своме ралу, па их донесе сеоском ковачу, да их овај окује и изради за њ' све што је на ралу ковачкога. С ралом сваки сељак донесе и гвожђа колико треба и преда га ковачу. Ковач кад окује рало и сврши све остало што треба враћа рало сопственику без икакве наплате. И тако чини преко целе године, кадгод што треба на ралу да се уради гвозденога. Мора уз то пазити да са послом стигне на време.

Општа награда ковачу за тај посао састоји се у овоме: 1) село му ревенски плаћа кирију за кућу, ако нема своју; а ако ковач има своју кућу, опет му село отсеком плаћа кирију и то у два маха — о Митрову и Ђурђеви дану; 2) кад се почне врћи, ковач пође по селу и „на врау“ прима своју награду у натури. — Награда или *ковачко*, даје му се по „зевгару“ или *јарму ораће стоке*, односно по ралу, а износи по 50 ока пшенице од сваког рала. Машћејци кажу, да им је висина ове награде остала од старине, и не зна се за случај расправе о томе или да је ко ускратио „ковачко“ ковачу.

Иначе, за све друго што ковач уради својим сељанима, наплаћује одмах чим уради по погодби. Сваки од сељана може све друге ковачке радове дати на рад и другоме ковачу.

До 1915. г. свако машћејско село, за израду *ковачкога на ралу*, имало је свога сталнога, сеоскога ковача. Тај посао прелазио је од оца на сина, и указује се на такве коваче за „сто“ година уназад.

Ранијих година било је оваквих ковача, који су „држали“ и по два, по три и више села. — Деда Наце, најстарији човек у селу Овчарану (био је 1917 преко 90 година), казивао ми је, да је за његова детињства ковач Спасе држао на овај начин, села: Овчаране, Неокази и Д. Врбени. Садањи³ ковач у селу Бачу. Наидо (Најдан) Ковачоски, старином је из села Ропотова у околини Прилепа. У Бач се доселио још његов дед Ристо, који је већ био ковач. У Бачу се призетио, и постао је сеоски ковач. Он је, под горњим условима, држао пет села. А његов

¹ Знам на пр. да је 1876, 77 и 78 год. кумановски митрополитски намесник, за израду девет рала, т. зв. „ковачкога“, плаћао ковачу у натури и то на „врау“. Ковач му је био мајстор Демир, онда најбољи ковач у Куманову. — У Скопљанској области забележио сам више оваквих случајева. А забележио је неке и Св. Ј. Томић (*Насеља* III с. 464). За Црну Гору (Црницу) упоређи Вуков Рјечник *sub voce* уљетница. Најзад, расправљајући о сличним појавима, и Др. Тих. Р. Ђорђевић, (*Годишњица* Н. Чупића XXXI, стр. 46), навео је још неколико случајева.

² По томе што име *палашник* потсећа на *палош*, вероватно је, да се овај ковачки посао, у старо време, ограничавао можда само на израду *ножа, палоша на плугу*.

³ Ове су белешке из године 1916 и 1917.

унук Наидо, све до рата 1914—1918. г., држао је такође пет села, и то: Бач, Добровени, Живојну, Горње и Доње Којнаре.

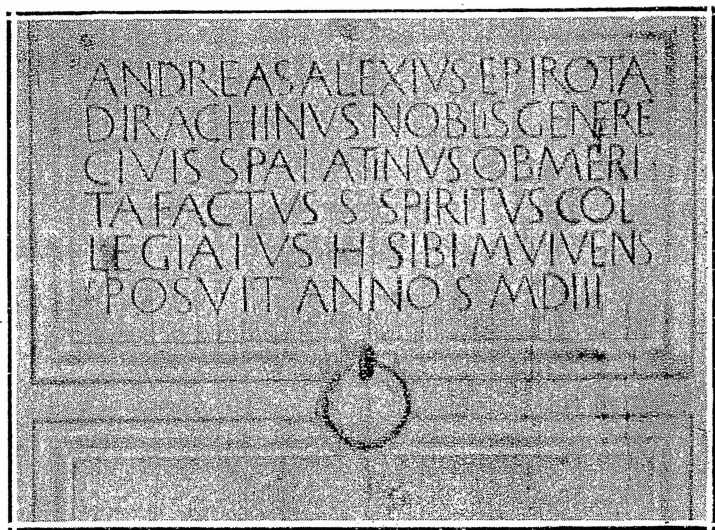
Сем овога има још и традиција, да се ковачлуџ, под овим условима, и откупљивао од ранијих ковача.

Јов. Хаџи-Васиљевић

ГРОБ АНДРИЈЕ АЛЕШИЈА У СПЛИТУ.

Велики мајстор ренесансе Арбанас Андрија Алеши који је с Николом Фирентинцем дао много уметнина на обе стране Јадрана, и у Далмацији и у Италији (Гласник Скопског Научног Друштва I. 1, 205), највећи је део живота провео у Сплиту. Ту је у дубокој старости, вероватно негде првог деценија шеснаестог века, и умро, па су га покопали у малој црквици Светог Духа, где је од раније био члан једне братовштине и где је сам за се био спремио гроб. Истина, тај гроб његов није више сачуван, уништили су га, што је често на Приморју случај, кад су дали цркви нови плочник, али су, срећом, спасили натписну плочу с његова гроба и причврстили је уза зид десно од великог олтара те цркве.

Ако разрешимо кратице и исправимо клесарске грешке, које дају доказ, како тај велики уметник није доспео да научи писање, на његову гробу долазе ове речи: ANDREAS ALEXIVS EPIROTA DIRACHINVS NOBILIS GENERE CIVIS SPALATINVS OB MERITA FACTVS SANCTI SPIRITVS COLLEGIATVS HOC SIBI MONVMENTVM VIVENS POSVIT ANNO SALVTIS MDIII.

А то значи, да је Алеши сматрао себе племићем драчким, да га је Сплит због неких заслуга, разуме се на пољу уметности, обдарио почасним грађанством, да је, даље, био члан братовштине те цркве Светог Духа, па да је 1503, још за живота, сам себи спремио тај гроб.

П. Колендић.

О ЦРКВИ У ДРЕНОВИ

Карло Пач је био први и, чини се, једини до сад научник-стручњак, који је посетио рушевине дреновске цркве, и који их је укратко описао¹. Тридесет година после њега, ми смо, августа 1925, такође били у Дренови. Али наша главна жеља, да снимимо основу цркве, није се могла остварити: терен на ком су рушевине сасвим је обрастао у шуму и густо шибље, а зидови су сарањен са земљом. Што

¹ Wissenschaftliche Mittheilungen aus Bosnien und der Hercegovina, IV (1896) 294-295